

МОЌНОТО "КОТЛЕ"

■ Разговорот го водеше: **Снежана КЛИНЧАРОВА**

Професоре Саркањац, да тргнеме од суштинските зборови кои Ви се омилени, а значајни за сите нас: државата, образованието, заедничкото стојалиште и нацијата како проект. Да почнеме од државата: каква ни беше, каква е и каква треба да биде?

САРКАЊАЦ: Сум ги употребил. Има една стара и едноставна формулација. Од времето на Питагорејците. Треба да се направи добра и здрава држава во која граѓаните ќе бидат добри граѓани. Тоа е идеалот кој е присутен и кај Русо и во филозофијата на правото на Хегел, а врз кој треба да се гради здрава држава со добри закони. Тоа е држава која е и држава на изобилието, и на духовните и на културните потреби. Во тоа е "штосот" на добрата држава.

Проф. д-р Бранислав Саркањац на Филозофскиот факултет во Скопје, на Институтот по филозофија, на свое и на задоволство на студентите го предава предметот Филозофија на политиката. Тој е репрезентативен претставник на македонскиот теориски естаблишмент кој приказната за Македонија ја промислува и раскажува референтно како што го прават тоа Милчо Манчевски со филмот, или Кирил Цајковски со музиката. Секогаш со нескриена гордост ќе ви рече: "Македонец сум и не дозволувам никој да ми чепка во тоа".

Роден е во Скопје во 1958 година каде што ќе ги заврши сите степени на своето образование. Настаните од деведесеттата и оние по неа ќе му наметнат безброј прашања. На дел од нив ќе одговори во својот капитален труд "Идеологијата и субјективитетот" (1993). Но, немирот ќе му остане. Ќе го измачува новата стварност за која најискрено ќе рече: "Во новиот наратив, на 'победничкиот' либерализам јас како Македонец го изгубив односот кон себе. Доволно збунувачки, либерализмот кој го победи марксизмот токму на планот на односот на поединецот кон себе, ме направи инфериорен и ме фрли на маргините. Ме натера да се борам за јазикот, за името, за историјата; ми даде пасош кој не вреди - накусо ме фрли во претполитичкото". Но, професорот Саркањац не губеше време. Шест години го бараше клучот за комуникација со светскиот теориски естаблишмен на либерализмот (говори пет светски јазици) со умот на големите, моќните и супериорните. Во 2001 година го објави исклучителниот труд "Македонски катахрезис", според многумина првиот научен бестселер во Македонија. Од него секогаш можете да чуete и да научите нешто ново, промислено што вреди да се прочита. Особено денес кога стварноста во Македонија ја живееме како жалова "политика" или како празна "филозофија" од оние што ја водат Македонија.

За МАКЕДОНИЈА

Каква е Македонија во корпусот на транзициските посткомунистички држави? Зошто е таа посебна?

САРКАЊАЦ: По многу нешта. Но, ќе кажам нешто на планот на културата. Како прво, Македонија се разликува од другите затоа што навистина може да се најде мултикултурализмот како традиција која се провлекува уште од времето на Османлиите. Не треба да се заборави дека прогонуваниите Евреи од католичка Европа, бегале и се населувале во османлиското царство, а при тоа доаѓале да живеат на овие простори. Познати се изјави на постари луѓе, како на пример во Битола на улица зборат симултано шпански, турски и македонски. Второ, Македонија како држава

и во поранешниот режим беше многу интересна. Тоа беше најистурена европска земја, земја која најсилно е изложена на влијанието на Истокот и на Медитеранот. И тоа може да се види по еден нов феномен кој јас постојано им го нудам на мои колеги како интересна тема за истражување. Тоа е феноменот на кабелската телевизија. Кога ќе видиш кои канали се вртат на кабелските телевизии ќе сфатиш дека она што Македонецот го носи во себе со векови е токму тоа - отвореноста на културни влијанија. Јас велам дека Македонецот и македонската култура е отворена и токму поради таа отвореност е седиментна култура. Македонија дозволува сè да се влева во неа. И во најлошите денови на ембаргото на Грците, ние слушавме грчки народни песни и бузуки. На кабелската телевизија имате српски, хрватски,

бугарски, босански, руски канали. Мислам дека на кабелска телевизија во Словенија ги нема тие канали. Таму се германски, унгарски, италијански. Ние сме многу поотворени.

Тоа е на планот на културата за која сме биле и сме секогаш отворени. Што е со образованието?

САРКАЊАЦ: Мислам дека на планот на државно образование Македонија исто така може да се издвои. Македонија во поранешниот систем имаше обврска во образованието на децата да внесе и македонска, југословенска и светска литература. Мислам дека спојот на овие три литератури во Македонија е нешто што треба да се издвои и да се фали. Сигурно во средно училиште како литература сте го читале Сартр. Па во тоа време во една Москва оној што го читал Сартр најверојатно завршувал во затвор и бил шиканиран. Да не зборуваме за други книги кои се вртеле кај нас во образованието или пак за она што било влијание - културно, литературно - надвор од школото. Како, на пример, Киро Урдин или Томе Серафимовски, луѓе што се доволно возрасни за да може да ги определите како најголеми претставници на соц-реализмот во македонската уметност во поранешниот режим. Што не е точно. Ќе ве убијат ако го кажете тоа. И тоа навистина не е точно. Тие директно комуницираа со светскиот уметнички естаблишмент. Како пример го посочувам "Македониумот" на Грабул кој нема ништо препознатливо преку што би се поврзал за да се каже дека му припаѓа на социјализам, на комунизмот, на Тито, на Сталин. Во него нема ни Маркс ни Ленин. Всушност, во споменикот може да се препознае она што е современо во светот. Но, тоа сепак е симбол на Македонија. Тоа е интересното во Македонија.

Што се промени во оваа смисла и во секоја друга, особено во политичката, по '91 година?

САРКАЊАЦ: Јас мислам дека квалитетот е паднат и дека комерцијализацијата во преден план направи да дојдат небитни информации, шокантни информации итн. Јас колку што можам да видам, во ниту еден наш весник не може да се најде фелтон, репортажа, патепис. Јас ништо не знам за Парагвај, за Аргентина. Можам да разберам само од странски весник. Зошто Македонецот да не може да разбере за тие земји во нашиот весник. Страно сме затворени и се занимаваме само со себе. Што нè фрла во една ситуација на автореферентност во која ќе се изгубите ако не можете да се споредите со други земји, како на пример тие од Јужна Америка. Дури не можете да се споредите и со некоја земја од Европската унија. Тогаш лесно подлегнувате на приказни во кои вие сте отфрлени од светот и се самосожалувате, мислите дека сте најлоши во светот и дека некој нешто лошо ви подготвува. Ни преостанува само да се подвинуваме. Ќе видите по весниците резултати од истражувања дека мажите многу ги тепале жените, дека жените ги тепале децата, дека кај нас е доминантна културата на оружје итн.

Професоре Саркањац, дали ова за што претходно зборувавте се должи на тоа што Македонецот не се познава себеси? Дали овие 13 години транзиција го натераа да се сврти кон себе, кон националното, како нужност да се брани и одбрани од опасностите и предизвиците, или е во прашање неговата голема потреба, дури и патолошка, како што велите Вие, да ја раскаже својата приказна, да почне да зборува. Како да ја раскаже македонската приказна самоуверено, дрско, дури и безобразно, но точно?

САРКАЊАЦ: Мислам дека за тоа треба да има државен проект. Државен проект кој ќе резултира дури и со сликовници како што денес можат да се најдат во Грција, сликовници за мали деца во кои пишува дека Македонија отсекогаш била грчка. Ние сме тука многу тенки. Еве што мене неодамна ми се случи: доаѓа син ми од училиште со пакетче за Нова Година кое, претпоставувам, е од некоја верска заедница во која има книга за Мојсие, има играчка со Исус како бебе... Како тоа може да влезе во државна образовна институција? За мене тоа може да биде пакет со играчки со лик на Крале Марко, Гоце Делчев и уште двајца тројца партизани. Подароките од верски заедници ги гледам како вметнувања и наметнувања.

Тогаш како да ја раскажеме нашата приказна, а да не биде лоша репетиција?

САРКАЊАЦ: Тоа може да се раскаже само во рамките на еден државен проект кој ќе врие од дебати. Дебати на историчари, социолози, филозофи, политичари.

Со ова се потврдува Вашата теза дека не може да има држава без државна наука?

САРКАЊАЦ: Тоа е многу просто. Без државна рамка ти не можеш да ја правиш државата. Државната наука ти кажува што е добро. Зборуваме за здрава, добра држава. Како ќе го направиш тоа, ако не си расчистил што е добро, што е праведно?!

Каков е односот на државната наука и на државата? Попрецизно на власта кон науката?

САРКАЊАЦ: Денес државната наука кај нас е заборавена како потенцијал. Комуникацијата државна наука - партија е многу слаба. Како експерти и како арбитри на експерти се наметнуваат невладини организации. Проект за образование ќе ви организира Отворено општество со што тоа ќе биде арбитар, нели, затоа што тој ќе ги викне тие и тие професори или експерти. Државните проекти не поднесуваат толку арбитраност и импровизација. Државните проекти мора да бидат тесно врзани со она што се вика теориски естаблишмент. Тоа е посовремен израз за државна наука. Навистина здравиот теориски естаблишмент сам ги исфрла добрите стручњаци како што нивата ги исфрла камењата на пролет. Сам ќе излезе подобриот. Има механизми да го прави тоа. Постои хиерархија, вреднување, арбитража, функционира т.н. политика на дисциплините заедно со политика на знаењето и стручњакот се појавува. Проблемот кај нас е што немате веќе арбитри кои можат да бидат носители и гарант, односно чувари на теорискиот естаблишмент. Ако направите книга и некој од МАНУ излезе и каже дека е тоа добра или лоша книга, какви ќе бидат реакциите во јавноста, па и во рамките на Универзитетот? Ништо нема да се случи. Големите имиња веќе ја изгубиле тежината на зборот. И на Универзитетот е исто. Јас ако го пофалам професорот Фрчкоски, тоа не значи ништо на планот на теориски естаблишмент. Значи само дека сум близок со него. Доаѓаме во ситуација кога стручњаките и професорите се на еден партиски, НВО и медиумски пазар во кој не се разликуваат од еден Драган Вучиќ и од една Весна Петрушевска. Ви се допаѓаат, или не ви се допаѓаат. Со таа партија и со тие и тие професори ќе правиш проект, ќе направиш партиска школа. Нема теориски естаблишмент кој ќе потврди дека некој е стручњак. А токму тука ти треба да се потврди како стручњак. Колку интервјуа и да дадам во весниците, јас не се сметам за стручњак, ако тој теориски естаблишмент не ме потврдува.

Затоа ли сè почесто ни се случува луѓе од нашава средина прво да најдат странски издавачи, тие книги да бидат прво таму вреднувани, а дури потоа да се пројават кај нас?

САРКАЊАЦ: Да, Илија Чашуле да речеме. Но, тоа е сè уште нерасчистено. Затоа што сè уште оние што плукаат по Македонија и ги вадат црнилата на Македонија можат полесно да објават книга надвор. Мислам дека спрегата со антикомунизмот уште функционира и сега сè она што не чини во Македонија се должи на претходниот систем - лошото здравство, лошото образование денес се должеле на бившиот режим. Ако проблемите со кои се соочува Македонија денес ги лоцирате како транзициски феномени, тогаш нема така лесно да поминете. Знаете, така индиректно напаѓате нечија концепција за транзицијата и нивниот економски и политички теориски естаблишмент, или пак сте етикетиран како југоносталгичар и комунист кој вели, еве сега не чини, а порано беше подобро.

Мислите дека комунизмот не е дотепан кај нас? Да Ве потсетам дека на едно место рековте оти ние само сме зацапале во либералните води и дека ова се должи на тоа што луѓето сè почесто ги фаќа носталгија за минатиот систем во кој божем сме живееле поубаво. Што да направиме за да се нурнеме во

водите на либерализмот и да заживееме навистина како едно либерално граѓанско општество? Каде се кочниците?

САРКАЊАЦ: Ова е многу страшно прашање. Многу тешко прашање. Можам само парчиња да извадам. Зошто ова се случи во Македонија? Да разбереш зошто се случило така како што се случило, тоа е многу голема работа. За тоа треба да се чека. Мислам дека транзицијата како феномен е многу проблематична. Јас постојано ги цитирам големите светски стручњаци кои по десет години признаваат дека транзицијата има повеќе утки отколку успеси. Тоа е колку интересно, толку и симптоматично. Мислам дека транзицијата треба да се истражува. Вистинските дебати допрва треба да се отворат.

Ние сме сè повеќе "ток шоу" држава. Зошто милуваме да зборуваме повеќе на лични и персонални теми, а клучните не ги отвораме? Нејкеме да исчекориме напред?

САРКАЊАЦ: Затоа што немаме теориски естабилишмент. Или тој не е почитуван. Тој не работи внатре во себе за да ги расчисти овие работи. Земете го Филозофскиот факултет и ќе видите дека има направено страшно многу за овие десетина години. Мислам дека му се случи своевидна ренесанса. Буи од литература, автори, книги. Во секој институт исто така. Има многу повеќе трудови отколку порано. Едноставно, во сите институти луѓето работат. Сето тоа е за пофалба. Тоа ги отфрла сите обвинувања дека тие професори не работат. Но, од друга страна, не се направи ни една дебата според мојот вкус, на клучни теми од типот: "Што е култура? Што е нација?". Пред сè нормативни дебати во кои ќе бидат вклучени сите институти и тоа да трае година и повеќе. И решенијата до кои ќе се дојде суштествено да ѝ помогнат на политиката. Затоа ние имаме експерти кои нормативните дебати ги истерале само со себе и токму затоа за една иста работа се користат различни определби како "цивилно општество", "граѓанско општество", "граѓанско содружништво". Експертите меѓу себе немаат дебатирало за да расчистат. Тоа значи дека премногу се потпираме на странските теориски величини и на нашите поединечни сопствени интерпретации на нивните теории. Ова оди заедно со довербата што ја имаме кон странски експерти што ни доаѓаат и мислат дека ги знаат решенијата за нас или ние мислиме дека ги знаат.

Ова не е показ дека дефинитивно треба да сфатиме оти треба да се потпремене на себе и на она што го имаме?

САРКАЊАЦ: Мислам дека е проблем што ние не можеме сепак да се потпремене на себе. Мислам дека теорискиот естабилишмент во Македонија може да заживее пред сè на регионално ниво. Тоа значи, ако се зајакнат врските на ниво на универзитети - Скопје, Солун, Тирана, Ниш и Белград - и ако тука се појават квалитетните луѓе, мислам дека нив веќе никој нема да ги чачка како полуксперти, лажни експерти. Но, денес, сè уште немате име во општествените науки за кое ќе се каже дека е, на пример, она што е Милчо Манчевски во филмот.

Дали мислите дека преку регионализацијата ќе ги решиме проблемите, па дури и оние со меѓународните институции од типот на ММФ и Светската банка? Во смисла ако се здружат Скопје, Софија, Тирана би биле појаки од кој и да е експерт на Светската банка, на пример?

САРКАЊАЦ: Тие самите го зборуваат тоа. Луѓето кои знаат како функционираат тие институции велат дека проблемите на малите земји се токму поради тоа што одат сами. Малата земја нема пари. Таа нема ни кадри. Затоа нашиов истовремено е, да речеме, претставник и во Црвен крст, и амбасадор во Ватикан, Италија, и има четири-пет функции, бидејќи е скапо за да испратите пет-шест души за секоја од нив. Претставникот на мала земја во Светска банка по правило живее далеку од седиштето на организацијата, е растурен со обврските, немотивиран и кога ќе дојде на состанок или во ситуација да може да влијае, да придонесе при носењето на важната одлука за нас, тој едноставно е пасивен и неподготвен. Да ги чуete американските дипломати, а нив човек треба да ги слуша, ќе ви кажат дека ако македонски политичар побара да биде примен од Џорџ Буш, ќе има проблеми да го добие бараниот прием. Но, ако македонски,

српски и грчки политичари заедно го побараат, веднаш ќе ги прими. Самите се свесни за овие проблеми и ни ги нудат решенијата.

Откако нè растурија, нè расцепкаа и нè раскараа, како да ги откриеме новите модели на соработка и како да се надминат историско-политичките баласти од минатото?

САРКАЊАЦ: Тука е најголемата мака на Македонија. Мислам дека тука сме најосакатени. За да може Македонија на овој начин да ја бутка надворешната политика, треба една ситуација во која сите околни земји ќе расчистат со нивните мали империјализми: Да нема FIROM, да нема негирање на македонска нација и идентитет, да нема спор МПЦ - СПЦ, да нема славомакедонци. "Големите Албани и Бугари" да се тргнат на страна. Маката е што сите овие негирања можете да ги најдете во дебели врски со државната наука на соседните земји. Со овие нерешени прашања Македонија е навистина во најнезгодна ситуација.

Бидејќи очигледно проблеми со соседите имаме, или тие со нас, сеедно, треба ли да бидеме оптоварени со приказните за разноразни црни сценарија и заговори против Македонија?

САКАЊАЦ: Тоа е нешто што те нервира исто како секојдневност. Како доцнењето на платата, немањето плата. Ние ќе бидеме секогаш Македонци, иако малку понервозни и попараноични, но секогаш ќе бидеме тоа што сме. Но, да речат соседите да престанам да бидам Македонец, тоа е смешно.

Кога ќе го сфатат тоа соседите?

САРКАЊАЦ: Мислам дека полека - полека спласнуваат работите. Мислам дека Бугарите отидоа најнапред. Сите тие полека - полека веќе излегуваат од стариот романтичарски филм и влегуваат во нов. Тоа значи Ерусалим ќе си остане, но крстоносни војни нема да има. Треба да се игра паметно и стрпливо.

Како да играме паметно дома? Сакам да Ве прашам за нацијата како проект со сите малцински проблеми што ги имаме? Особено што опасностите од бинационална поделба се сè уште присутни, иако важиме за земја која дава најголеми малцински права?

САРКАЊАЦ: Не знам. Времето што ќе си донесе, ќе си донесе. За мене сите опции стојат. Постои можност самиот развој на регионот да ја даде поддршката Македонија да се федерализира. Зајакнувањето на нашите трговски, културни, научни и медиумски врски со земјите во регионот, ќе ги потиснува Албанците. Ние денес имаме деца кои преку кабелската телевизија комуницираат со српскиот и хрватскиот јазик. Тоа медиумско поврзување со јазиците кои горе-долу се разбираат ќе поттикне комуникација со тие земји и на друг план. Од таа приказна Албанците ќе бидат тргнати на страна - јазикот е неверојатно силен комуникатор. Албанците се многу свесни за тоа. Нивните стравови се многу легитимни и мислам дека тука треба да се покаже разбирање за нив. Затоа што целиот регион - Албанија, Косово, Западна Македонија - е издвоен настрана од Балканот, географски и јазички, тоа е сериозен проблем за нив. Од друга страна, ако Албанците добро го решат овој проблем, тоа значи дека ќе ги зајакнат врските и со Србија и со Грција и со Македонија - што е добро за сите и на меѓународен план.

Вие верувате во искреноста на Албанците во Македонија кога бараат побрзо имплементирање на Рамковниот договор и градењето на едно граѓанско мултиетничко општество?

САРКАЊАЦ: Не можам да кажам да или не. Меѓутоа, тие имаат проблеми со моделите на аргументација и лошо е што тие модели се прифатени од наша страна и на неа се парира со истите модели. Со тоа се прави јаз во кој не можете да се разберете, да најдете заеднички јазик. Затоа постојано велам дека треба да се разговара за тие проблеми од рамки на концепцијата на добро управување. Не само добро управување, граѓанско општество, како флоскули. Ни треба нова општествена топологија. Сè уште има луѓе во политиката, особено кај Албанците, кои општеството и државата ги разбираат во категории на класичниот марксизам. Постои општество и поединци, во реалниот социјализам тоа се изврте во релацијата држава и поединци. На Маркс денес сериозно му се забележува дека не водел сметка за постоењето на граѓанско содружништво во граѓанското општество во кое тој живеел. Денес, значи, ја немате само релацијата поединци и држава и за секој проблем да ги се обраќате на државата, да сметате дека таа е одговорна за сè. Современата општествена топологија вели поинаку - имате и држава и пазар и граѓанско содружништво. Тоа е концепцијата на добро управување. Ако го заборавите пазарот, ако го заборавите граѓанското содружништво, вие имате само држава и тогаш сите проблеми и сите решенија на проблемите ги лоцирате во државата. Мислам дека тоа е грешка на која треба да се укаже и да се отворат можности за решение во рамките на оваа нова концепција на управување. Тоа значи дека треба да се развива концепцијата на државата како автономна држава. Тоа значи дека државата функционира на план на одржување на професионални јадра и градење и чување заеднички вредности. Голем дел од управувачките функции се префрлени на тие јадра, на граѓанското содружништво, на локалната самоуправа. Тоа е современата силна држава. Во современите концепции на општествено-политичко управување хиерархиска држава која контролира сè надолу е многу лошо оценета.

Професоре, нашата е токму таква. Во овие 13 години партијата се изедначуваше со државата, државата со партијата на власт и едноставно таа буквално поклопува сè?

САРКАЊАЦ: И затоа сите барања веднаш се упатуваат на државата. Затоа Албанците се толку свртени кон државата и затоа Рамковниот договор е толку оптоварувачки врзан со државата и државните институции. Треба да се развие таа концепција на автономна држава каде што Албанецот, и не само Албанецот, туку и Македонецот нема да се жалат дека државата ги заборавила. Треба да се искористи она што се вика пазар, она што се вика граѓанско содружништво, она што се вика локално управување. Тоа е таа либерална опција за која ме прашавте. Функцијата на државата е да помогне тие два столба да се развијат. Таа постојано треба да ги нуди како вредности. Државата да биде што помал фактор кој одлучува и на планот на пазар и на планот на дејствување и организирање на тој систем. Меѓу другото и на ова мислам кога велам дека кај Албанците имате застарени модели на аргументација. Затоа државата треба малку да се олабави. Имаме гломазна и слаба држава. Државата треба да биде мала, еластична. Голем дел од работите треба да ги вршат други, а не таа.

Но, државата покренува и цели универзитети, па пак кај нашето најголемо малцинство барањата за "права" не стивнуваат. Ги

проблематизираат дури и симболите на државата. Станува ли збор за одене во обратна насока од оваа потребната за која пред малку зборувавте?

САРКАЊАЦ: Токму така. Тие барања не водат сметка за новата општествена топологија. Јас постојано велам дека тие со таквите барања се како оној робот во кој вградиле програма да може да реди коцки. На овој робот цело време коцките му паѓале затоа што во програмата немал информација за гравитацијата и ги редел коцките одозгора, не почнувал одоздола. Мислам дека тоа барање за химни и за знамиња, имиња на улици, споменици, е редување коцки одозгора. Но, тоа е проблем на хиерархиската држава која не ја сака автономната држава.

Но, заканата со оружје останува и понатаму?

САРКАЊАЦ: Јас мислам дека тоа ќе остане само закана.

Како да им укажеме дека нивниот робот нема информации за гравитацијата, како да им објасниме дека во Македонија има објективен имплементациски дефицит?

САРКАЊАЦ: Македонија не е надвор од светот. Последните триесет години сè поинтензивно се зборува за тој имплементациски дефицит. Имате илјадници проекти, светски и државни, кои се уплескани затоа што едноставно не можело да се дофатат сите конци, сите актери и околности. Тоа е имплементацискиот дефицит и тој е неизбежен во современите динамични и комплексни општества. Оттаму, не можеш да кажеш ако не се истурка некоја обврска од Рамковниот договор за една година дека е тоа намерно направено затоа што ние ги мразиме Албанците. Да го редуцираш современиот сложен свет на даден збор, одржан и неодржан збор е страшен и опасен редуционизам. Можеш да зборуваш за институционални пречки, но можеш да зборуваш и за структурни пречки. Не можеш да ја обвинуваш само државата, туку треба да видиш какви се структурно односите во општеството. Пример, ти можеби институционално ќе влезеш како претставник на малцинството во јавната администрација, ама на пазарот или во приватната сфера можеш да бидеш бојкотирани и изопштен. На тоа особено треба да се внимава. Институционалното решавање на проблемите на малцинствата може да изроди фрустрирано мнозинство кое структурно ќе биде насилно кон малцинството и тоа никој не може да го сфати. И тоа што ние живееме во либерално општество е сосема легитимно право да не морам да сакам кого и да е. Во крајна линија, кој ја измерил нетрпеливоста меѓу охриѓаните и скопјаните? Или кога ќе кажат дека Македонците и Албанците не комуницирале. Тогаш измерил ли некој колку комуницираат Македонците од Кочани со тие од Кичево? Можеби воопшто не комуницираат. Можеби Македонците и Албанците многу повеќе комуницираат од нив. Гледате како структурното и институционалното веќе се мешаат. За многу нешта треба да се отворат прашањата. Навистина треба да се отвори муабетот за фер и нефер барања на едно пошироко ниво. И тоа постојано го зборувам. Во Македонија, која има сè уште идентитетни конфликти, Македонецот не може најслободно без никакви фрустрации да одговара на барањата на малцинството. А никој не ги нарекол Албанците поинаку. Ним никој не им ја одзема историјата, идентитетот. Никој не им вели дека се ваква или онаква творба. Никој не вели дека Албанија е македонска, грчка итн. Мислам дека проблемот на Македонија, кога станува збор за малцинските прашања, е во тоа што таа

како држава се вади од контекст, станува држава одлепена од историски и геополитички контекст и лебди во воздух и тогаш формално се разгледува и така се решаваат прашањата. Но, така не стојат работите. Македонците за разлика од Албанците имаат само еден културен центар - Скопје. Албанците веќе имаат четири - Тетово, Приштина, Тирана и Скопје. Тоа значи дека се во голема културна предност. И Косово, и Албанија и западна Македонија се разликуваат. За овие 40 - 50 години се направија доволно разлики меѓу нив. Јас, пак, ја немам таа предност да одам во Солун и да си купам книги на македонски. Мислам дека на тие работи треба да се обрне внимание. Не можеш да бараш премногу права од некој којшто, како Македонецот, е обесправен во еден поширок контекст.

Колку сме ние ревносни во овие објаснувања за да бидеме сфатени и разбрани?

САРКАЊАЦ: Воопшто не сме. Цело време работите се разгледуваат премногу формално. Не се споредуваат со стварноста во други земји, туку се споредуваат со модели или политички проекции од други земји. Односно, имате идеален модел кој се споредува со една стварност во Македонија. И се разбира дека Македонија ќе биде лоша. Или, све еден пример: Многу често Албанците се споредуваат со Афро-американците (Црните). Црните се 13 проценти од вкупното население, ама 1,3 проценти се застапени во јавната администрација. Сакам да кажам не може преку ноќ да се средат работите - дај рака, све ти рака и готово. Тоа значи дека не може веќе да се гради партиска хиерархиска држава која одредува кој што ќе прави, затоа што таквата држава е ставена пред неостварливи барања и неодржливи ветувања. Затоа зборувам за автономна држава и оформување автономни професионални јадра: здравство со свои механизми според кои ќе ги регрутира способните и квалитетните. Исто во образованието, судството, каде и да е. Со и преку професионални јадра ќе се регрутираат квалитетни луѓе. Нема да се регрутираат по етнички, по партиски или по некои слични критериуми. Сè додека Македонија е хиерархиска држава, ќе биде лошо. Мора да се растури таквата хиерархиска држава (со пазар, со децентрализација, територијална поделба, локална самоуправа, со граѓанско содружнство) и покрај сите стравови. Тоа мора да се направи и само така ќе се олабави притисокот врз државата. Решенијата ќе се наоѓаат во профестицирани мрежни односи меѓу општините, малите места, малите претпријатија, отколку вака директно со државата. Мрежно развивање ни треба, како и дисперзија на моќта.

Сепак, стравовите се големи и покрај тоа што препорачуваме дека треба да се влезе без страв во овие процеси. Особено голем е стравот од исчезнување на македонската држава. Зошто сметате дека како клучен репер, како временски меѓник, треба да се земе 1945 година, па оттука да одиме во сегашноста и иднината, но и назад кон минатото?

САРКАЊАЦ: Затоа што со тоа елегантно ги тргате на страна сите оние приказни за украдено наследство од типот "ние сме биле први тука, вие сте ни го украде тоа". Јас тргнувам од фактот дека во Македонија веќе во 45-та година има деца кои тргнуваат на училиште и учат на македонски како мајчин јазик. На тој човек што почнал да учи на мајчин јазик не можеш да му го земеш ниту идентитетот, ниту чувството за припадност дека е Македонец. А потоа можеш на назад да се враќаш до неолит и да ја правиш приказната за тоа. Секавањето е исклучително важно, затоа што државите сè уште се легитимираат како национални. Без секавање

за минатото ќе се постави прашањето како и зошто овие луѓе живеат. Мора да се храни нивното чувство за заедништво. Логиката на националната држава е да се легитимира со историјата при што историјата и митот многу често се мешаат и често не е битно што е мит, што е историја.

Со тоа станува и полесно градењето на проектот за профилот на државата во иднината?

САРКАЊАЦ: Па да. Ако ти го изгубиш она заедничко стојалиште што те држи да бидеш и да живееш во оваа држава Македонија, да бидеш Македонец, ќе си го поставиш прашањето: "Па, што ме држи мене да живеам овде и што ќе смени ако, да рече, живеам во Грција, во Бугарија или во Србија или во Нов Зеланд".

Но, сепак, го имаме чувството дека само нам ни бранат да останеме во националните рамки, ако е тоа воопшто можно, бидејќи според Вас неопходно е заедничкото стојалиште. Тогаш, за каква национална држава говорите, ако и мултикултурализмот е неопходност?

САРКАЊАЦ: Да, ама јас го употребувам изразот "хетерогена национална држава" која како проект повеќе зборува за граѓанска нација, отколку за етничка нација. И мултикултурализмот мора да се нагласува, како во Канада. Ако немаме агресивен и доследен мултикултурализам, постојано ќе нè демне бикултурализмот, бинационалноста како разврска.

Вашата теза за "хетерогена национална држава" како таква е доста привлечна со оглед на проблемите кои се во државата. Имате ли повратни информации за тоа кој ја прочитал, конкретно мислам на Вашата книга за катахрезисот, Ви се обратил ли некој од нашите луѓе кои се со моќ, кои реално можат да ги променат работите и да пријдат кон решавање на проблемите?

САРКАЊАЦ: Слушам мислења дека е читана, многу често наоѓам термини од книгата во колумни од партиски луѓе, меѓутоа некоја директна комуникација не постоела.

Се прашувате ли зошто луѓето од нашиот теориски естаблишмент, каде и Вие припаѓате, не се доволно искористени при изработката на конкретни проекти што ѝ се потребни на државата?

САРКАЊАЦ: Се плашам дека Македонија е сè уште во правна фаза и дека тука сè уште нема место за социолози и политиколози. Што не е и некој голем проблем. И Германија имала една правна, една економска фаза, па дури сега, велат, последниве 15 - 20 години социолозите почнуваат да ја креираат политиката во Германија. Мислам дека ние сè уште се мачиме со правната фаза - законско прилагодување и донесување закони. И тука социологот и политикологот само ги заморуваат политичарите кои се ставени во ситуација да бидат прагматици. Мислам дека по правило на тој социолошки и политиколошки дискурс реагираат како на непотребно филозофирање. Но, метафората за шумата и дрвјата останува. Политичарите забораваат на шумата, а се претвораат во шумари.

Токму заради тоа Ви го поставив прашањето во врска со "Македонскиот Катахрезис". Македонија секогаш имала кусок време. Требаше да поминат сто години за да сфатиме дека Мисирков и неговата книга "За македонските работи" се култни за нас. Познато е дека и тој и книгата во 1903 година не биле омилене ни од левицата ни од десницата. Белки и за Вашата книга не ќе има потреба да поминат сто години за да се учиме од неа, иако нема да биде лошо ако според теоријата на литературата биде дефинирана како култна и по сто години?

САРКАЊАЦ: Мислам дека по некои показатели се гледа оти таа книга има извршено извесно влијание. Како прво, кога излезе книгата имав едно десетина интервјуа во разни медиуми само за книгата, што не е чест случај. Имаше пет - шест осврти. Тоа беа независни рецензии поттикнати од содржината на книгата. Од електронинженери до обични луѓе ја поздравуваат таа книга. Дури и сум добивал писма во кои луѓето бараат некои како мене да ја поведат Македонија. Но, тоа е во основа погрешно читање на она што го зборувам јас, бидејќи во доброто управување немате поведување. Значи, поведувањето пак значи владеење. Некој да владее со некого. Управувањето, пак, значи владеење повеќе во мрежа, отколку во хиерархија. Сепак, функционира книгата, неколку термини се купија и се вртат, се употребуваат. Мислам дека со второто издание уште повеќе ќе бидат присутни решенијата што се даваат во таа книга. Но, морам да кажам, сепак станува збор за патриотска книга, а не за некоја строго стручна филозофска студија. Тоа е еден манифест што треба да го постигне ефектот сличен на оној од приказната со најмалиот син кој ќе пие од котлето со моќна вода и ќе го излаже змејот да пие од немоќната вода. Па, сакав такво едно котле да направам, па да му го дадам на Македонецот што седи на печката, да стане да го убие змејот, да си ја земе принцезата и да си го освои царството.

Овие писма што сте ги добиле, дури и со предлози да земете и да ја поведете Македонија, ме тераат да се вратиме на центрите на моќта. Граѓаните веќе сфаќаат дека таму и нема многу знаење. Како, сепак, да им се помогне, бидејќи Македонија објективно има потреба од добри политичари, од добри лидери?

САРКАЊАЦ: Работите се многу прости. Каде што имате многу концентрирана моќ, имате малку знаење. Денешниот сложен свет бара многу информации, многу знаење. Тоа значи дека во денешниот

свет имате висок степен на комерцијализирано знаење и високо ниво на дисперзирано знаење. Во таква една ситуација оној што ја има власта, ја нема веќе толку многу моќта, бидејќи зависи од оние што знаат. Ако имате ситуација тој воопшто да не зависи, тогаш имате една голема маса на неписмени со која тој манипулира.

Проблеми имаме многу и да се надеваме дека Македонија ќе има време за чекање за да бидат решени?

САРКАЊАЦ: Тоа со чекањето, цело време нешто се чека - тоа е пак "задникот на печката". Важно е дека треба да се стане и да се прави нешто. Еве една сугестија и до вашиот весник, ви нудам една многу голема приказна за Македонија. Мислам дека треба заедно да ја правиме "приказната" Македонија - Каталонија на Балканот. Каталонија е најразвиениот регион во Шпанија и меѓу најразвиените во Европа. За да се реализира оваа приказна, мислам дека треба да се "тргне" границата со Грција. И овој регион да пркне. Добро, тој веќе пркнува, но срамежливо и засега асиметрично. Тоа значи дека Грците продираат во Гевгелија и Битола, а Македонците слабо одат во Солун. Мислам дека Северна Грција и нашава Македонија се економски многу уназадени со поделбата на Македонија каква што ја знаат македонските сонародници и Димитрија Чуповски. Потенцијалите на овој регион се токму во враќањето на тие интензивни трговски економски врски Скопје - Солун - Битола - Лерин, воопшто на сите населени места во овој регион. Како што било некогаш.

Верувате ли во свет без граници особено кога е Балканов во прашање?

САРКАЊАЦ: Да. Како не. Тоа и ќе се направи. Без да инсистираме предрасудите да исчезнат. Еве, на пример, летово читав за резултатите од едно истражување за предрасудите на Европееците внатре во Европската унија. Прашајте Германец или Французин што мисли за Белгијанците. Ќе ви кажат дека тие се педофили и воопшто секој за секого мисли лошо. Треба да се отвораме економски, трговски, меѓутоа без никакви барања за потиснување на предрасудите. Значи, Македонецот и натаму ќе си остане "македонче" за Србинот. Ние исто така ќе си викаме "бугарски радијатор" и истите предрасуди ќе ги имаме кон Албанците. Тоа не се менува преку нок. Тука нема брзо менување. Тоа стои и ништо не можеш да смениш. Британците и Французите и ден денеска се едни против други, ама направил тунел под Ламанш. Што нè чини нас да направиме триста пруги со Бугарите и Албанците и пак да си правиме вицови едни за други?!

Значи останува да ги голтнеме само стравовите?

САРКАЊАЦ: Не можам со сигурност да тврдам, ама во Албанија за радијатор што не работи велат "бугарски радијатор", а Бугарите велат "албански радијатор". Македонија тука како да не ја гибаат. Кого и да

прашаш за нешто што не работи и што е лошо, никој нема да ја спомне Македонија. Тоа е многу интересно.

Можеби затоа што нивните романтични љубови за нас останаа. Треба ли нашите стравови од нивната "љубов" да ги намалиме за сметка на рушењето на бариерите и границите?

САРКАЊАЦ: Ако, нека остане тоа. Има студија од еден германски историчар што кажува како се открила античка Грција. Прусија која ќе биде ничкосана од Наполеон од голема навреденост ја баталува француската култура и латинскиот јазик (како што Албанците, да речеме, не сакаат ништо српско, или како Американците кои од навреденост го сменјува името на помфрит). И така Прусија ја открива античка Грција. И оттогаш на Хегел, Гете, Маркс и на други во устата им е - повеќе Атина отколку Рим. Ова се случува на крајот на 18 и почетокот на 19 век. Така Грција стана коленка на европската цивилизација. Во "лудо" романтични муабети со професорот Никос Чаусидис и со други луѓе веламе дека може да се случи уште едно такво големо придвижување. Да се открие Македонија. Ова што го прави еден Илија Чашуле на планот на лингвистиката, ако се врзе со моќта на една Русија и научната потрага на некое пансловенско или православно или не знам какво легитимирање, може да се случи сите словенски земји да се свртат кон Македонија како извор. Знаете, по толку години пекања да се стане дел од Европа може таа Европа денес да се отфрли како некултурна и назадна и идентитетот да се бара во други приказни. Грубо кажано, Полјакот денес на кого Германците гледаат како на крадец и шверцер на коли, може убавата слика за себе да ја бара во некој заборавен и волшебен извор како што е нашата мала Македонија.

Професоре, се вели впрочем дека нема ништо ново освен она што е заборавено. Можеби Македонија навистина чека да допреме до нејзините вистински изворишта?

САРКАЊАЦ: Да, мислам дека Македонија сè повеќе ќе се открива како извор. Неодамна видов во некое списание дека некоја Британка направила водач во кој Македонија е прикажана како заборавено царство. Не ме чуди и не ме плаши. Баш го сакам интересот на Бугарите, на Украинците, на Русите и на сите други за Македонија. Може да ја прави голема приказната, а тоа нам ќе ни годи. А тоа дека некој ќе сака да нè присвои на начин како што тоа го прават Борговите од серијата "Свездени патеки", мислам дека не држи. Дури ни во бајките нема пренесувања на изворите - тоа е лага со која се служи јунакот да го исплаши цинот или змејот. Ние само може да добиваме од тоа некој да ја открива или да ја прави Македонија извор. Мислам дека конечно треба да се почне и со многу посериозно и поинтензивно расчистување и на приказната за античка Македонија. Таа сè уште е запоставена - ако зборуваме за Македонија како заборавено царство и извор на големи историски, цивилизацииски, културни исцекори.